

11. Interview with Dr. A. Harry Passow. [Kirschenbaum, Robert J.] [Електронний ресурс] // http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/custom/portlets/recordDetails/detailmini.jsp?_nfpb=true&_&ERICExtSearch_SearchValue_0=EJ577422&ERICExtSearch_SearchType_0=no&accno=EJ577422.
12. Kay S. Curriculum and the Creative Process: Contributions in Memory of A. Harry Passow / Sandra Kay // *Roeper Review* 21, 1998. – Vol. 21 [Електронний ресурс] // <http://www.questia.com/googleScholar.qst;jsessionid=L1nJGYjYHT5vP7KzjLVBZhvxZpZ1s3PXXDXh2kRJbgV7Rn2GgZGc!1893792638!1707999068?docId=5001378036>
13. Passow A. H. Tackling the Reports of 1980s / Aaron Harry Passow // *Phi Delta Kappan*, 1984. – Vol. 64.– № 35.
14. Robinson Ann. Curriculum and the Development of Talents. / Ann Robinson // *Gifted Child Quarterly*. – Oct 1998; – Vol. 42. – Pp. 192 – 193.
15. Rosselli Hilda C. From Passow to Gardner: Curriculum for Talent Development / Hilda C. Rosselli // *Gifted Child Quarterly*, 1998. – Volume 42. – P. 245-252.
16. Rudnitski R. In Memoriam A. Harry Passow / Rose Rudnitski // *Gifted Child Quarterly*, 1996. – Vol. 40. – P. 111.
17. Urban education in the 1970's; reflections and a look ahead [Edited by A. Harry Passow]. – New York: Teachers College Press, 1971.
18. Harry Passow. Curriculum for the gifted and talented at the Secondary level // *Gifted Child Quarterly*. 1986. – Vol. 30 (4). – P. 186-191.

Тадеєв П.А.

**ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ГАРРИ ПАССОУ В СФЕРЕ РАЗРАБОТКИ УЧЕБНЫХ ПЛАНОВ
ПО ЕСТЕСТВЕННЫМ НАУКАМ ДЛЯ ОДАРЕННЫХ УЧЕНИКОВ В США**

В статье анализируется вклад известного американского педагога Гарри Пассоу в развитие теории учебного плана для одаренных в сфере точных наук учеников. Основное внимание уделено идеям группирования по способностям, создания AP-классов и построению общих принципов, которые лежат в основании учебного плана для одаренных учеников. Основные вехи деятельности известного американского педагога проанализированы в ретроспективе.

Ключевые слова: Гарри Пассоу, учебный план, образование одаренных, естественные науки.

Tadeev P.O.

**THE HARRY PASSOW ACTIVITY IN THE SPHERE OF CURRICULUM DESIGNING
FOR THE GIFTED IN SCIENCES STUDENTS IN USA**

The article deals with the analysis of the theory for the curriculum design of gifted in sciences students, created by the famous American educator Harry Passow. The most important attention is paid to his ideas of grouping according to the abilities, AP-classes formation and the basic principles construction in the sphere of curriculum for gifted student's formation. The main periods of his education activity are characterized retrospectively.

Key words: Harry Passow, gifted education, curriculum, sciences.

УДК 378 (1-87)

Таланова Ж.В.

**СТРУКТУРА І СКЛАД ДОКТОРСЬКОЇ ОСВІТИ: РЕАЛЬНИЙ
ТА РАЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ НАЙВИЩИХ РІВНІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ РАМКИ КВАЛІФІКАЦІЙ**

У статті аналізуються труднощі розроблення та реалізації національної кваліфікаційної рамки в частині найвищих (докторських і постдокторських) кваліфікацій. Наводяться критерії класифікації кваліфікацій взагалі, докторських та постдокторських

кваліфікації зокрема. Обґрунтовано оптимальну структуру найвищих рівнів національної рамки кваліфікацій та оптимальний склад відповідних дескрипторів, здійснено опис докторського і постдокторського кваліфікаційних рівнів.

Ключові слова: рамка кваліфікацій, рівні кваліфікацій, дескриптори кваліфікацій, докторські і постдокторські кваліфікації.

Розроблення національної рамки кваліфікацій (НРК) в Україні наштовхується на низку серйозних труднощів, без теоретичного осмислення яких і розроблення відповідних розумних реалістичних пропозицій важко обійтися при розв'язанні посталих проблем. Серед останніх – розуміння поняття кваліфікації, її сутності, структуризації, чому вже було присвячено низку статей [3; 4; 6; 19]. Це – також проблема всеохоплюваності кваліфікаційних рамок, зокрема достатності рівневого діапазону для покриття всіх фактично існуючих кваліфікацій, добору ефективних описувачів кваліфікаційних рівнів. Предметом особливої уваги вчених і практиків нині стала докторська освіта, що забезпечує найвищі кваліфікації (ступені), роль яких стрімко зростає в процесі суспільного розвитку [12; 21; 24]. Саме аналізу структури і складу докторської підготовки в освітній системі та дослідженню властивостей найвищих рівнів рамки кваліфікацій з огляду на фактичні реалії та фактори розвитку присвячена ця стаття.

Оскільки будь-який рівень вищої освіти (наприклад, за Міжнародною стандартною класифікацією освіти, МСКО [22]), включаючи найвищий докторський, ідентифікується і вирізняється згідно з відповідною наданою та опанованою на ньому кваліфікацією, остільки важливим є чітке розуміння сутності і відповідної організації кваліфікацій та їх зв'язок з освітою. Підсумувати результати відповідних попередніх досліджень, які викладені в працях [1; 3–6; 8; 12; 19], можна наступним концептуальним чином, що дає змогу системно бачити місце, роль і взаємозв'язок ключових освітньо-кваліфікаційних понять.

Кваліфікація (лат. “втілення певної якості”) зазвичай вживається у двох основних значеннях: 1) якість, властивість (когось, чогось); 2) оцінювання, характеризування (будь-кого, будь-чого). Як правило, у конкретних документах указується та чи інша інтерпретація поняття “кваліфікація” для цілей цього документу. Наприклад, у Конвенції про визнання кваліфікацій вищої освіти в європейському регіоні (1997 р.), спрямованій на зіставлення, порівнювання і встановлення еквівалентності документів про вищу освіту різних країн, під кваліфікацією вищої освіти розуміють “будь-яке звання, диплом або інше свідоцтво, що видане компетентним органом і засвідчує успішне закінчення програми з вищої освіти” [2: 119]. У концепції Європейської рамки кваліфікацій для навчання впродовж життя (ЄРК НРК) “кваліфікація означає офіційний результат процесу оцінювання й визнання, який отримано, коли компетентний орган встановив, що особа досягла навчальних результатів за заданими стандартами” [26: 4], тобто скоріше підтверджену якість особи, ніж документ, що цю якість засвідчує. Як навчальний результат (тобто навченість особи) кваліфікація набувається в спосіб формального, неформального, інформального навчання [26: 4], що насамперед (але не виключно, адже може відбуватися в будь-якій діяльності) забезпечує система освіти в єдності її формальної, неформальної та інформальної складових [21]. У тлумаченні Національного класифікатора України: Класифікатора професій, розробленого на основі Міжнародної стандартної класифікації професій (МСКП) [25], кваліфікаційний рівень робіт, що виконуються, “визначається залежно від вимог до освіти, професійного навчання та практичного досвіду працівників, здатних виконувати відповідні завдання та обов'язки”, а кваліфікація – “здатність виконувати завдання та обов'язки відповідної роботи” [7: 4]. Отже, у останньому випадку кваліфікація розглядається не як документ, а безпосередньо як здатність особи, натомість у “дипломі ... чи іншому документі про професійну підготовку кваліфікація визначається через назву професії ...” (тобто кваліфікація явно не тотожна документу, в якому вона вказується) [7: 4].

Освіта за МСКО – цілеспрямована й організована (тобто доцільна системна) діяльність задля навченості (результату) / навчання (процесу) [22: 3].

Навченість / навчання (за МСКО) – будь яке поліпшення в поведінці (діяльності), інформованості, знаннях, розумінні, ставленні, цінностях, уміннях [22: 3]. Відтак навченість (навчальний результат) виражається в зазначених *компетентностях* – реалізаційних здатностях щодо досконалої поведінки, діяльності. Навчання (і навченість) відрізняється від освіти передовсім тим, що може (на відміну від спеціально організованої освіти) відбуватися в спонтанний, випадковий спосіб (наприклад, у процесі іншої, не освітньої діяльності). У такому разі термін “інформальна освіта” коректно застосовувати лише до самоосвіти (тобто неорганізованої лише зовні, проте самостійно організованої власними зусиллями) [21; 22].

Таким чином, освіта виступає потужним провайдером (постачальником) кваліфікацій, проте не єдиним. За концепцією МСКП [24; 25] кваліфікація – здатність особи виконувати завдання і обов’язки певного виду діяльності, визначається рівнем і спеціалізацією освіти (формальної, неформальної, інформальної). Позаосвітня сфера (наприклад, сфера праці) також може продукувати кваліфікації в процесі набуття стажу, “практичного досвіду” роботи, діяльності. Отже, за способом надання кваліфікації можна поділити на дві групи: освітні (надаються в освіті) і професійні (надаються роботодавцями) [6; 19]. У свою чергу, освітні кваліфікації за критерієм їх орієнтації поділяються на загальноакадемічні – для подальшого навчання, і на професійні – для виходу на ринок праці [19]. Між освітніми і професійними кваліфікаціями існує певна кореляція. Це можна проілюструвати на прикладі вітчизняної вищої освіти. Тут освітніми кваліфікаціями з огляду на міжнародне тлумачення, зокрема, виступають наукові ступені кандидата і доктора наук, професійними – вчені звання доцента і професора.

Сучасне розуміння кваліфікації виходить за межі її придатності для професійної діяльності на ринку праці. Європейські метарамки (Рамка кваліфікацій Європейського простору вищої освіти, РК ЄПВО, і ЄРК НВЖ) не обмежують поняття кваліфікації її професійними ознаками, а, навпаки, підкреслюють широку інтерпретацію кваліфікацій [26–29].

Рамка кваліфікацій як певна кваліфікаційна шкала передбачає принципову їх вимірюваність (визначеність) і градацію. Для забезпечення цього кваліфікації описуються в термінах навчальних результатів, останні, у свою чергу, виражаються через компетентності (реалізаційні здатності особи). Наприклад, згідно з Рекомендаціями Європейського Парламенту та Ради Європи із запровадження ЄРК НВЖ “національна рамка кваліфікацій” означає інструмент класифікації кваліфікацій відповідно до переліку критеріїв для визначених рівнів навчальних досягнень з метою інтеграції та координації національних кваліфікаційних підсистем і поліпшення прозорості, доступу, розвитку та якості кваліфікацій стосовно ринку праці і громадянського суспільства” [26: 4].

У процесі створення НРК ставиться завдання її сумісності з РК ЄПВО та ЄРК НВЖ. Реалізація цього завдання стикається принаймні з двома труднощами.

По-перше, умовною узгодженістю двох зазначених європейських метарамок, які не вважаються, з одного боку, несумісними або суперечливими, а з другого – співпадаючими [1: 108]. Адже РК ЄПВО і ЄРК НВЖ використовують дескриптори рівнів кваліфікацій відмінного компонентного складу – набору елементарних (базових) компетентностей, у яких описується кожний кваліфікаційний рівень.

По-друге, обидві метарамки не охоплюють усі відповідні реально існуючі кваліфікації, насамперед на найвищому докторському рівні. Тобто статус цих метарамок як всеохоплюючих виявляється сумнівним.

Щодо першої проблеми, то вихід слід шукати в обґрунтуванні оптимального і гармонізованого необхідного і достатнього переліку наскрізних компетентностей [4; 5; 30] дескрипторів. Ретельно та правильно дібрані основні (канонічні) компоненти дескрипторів кваліфікаційних рівнів дають змогу усім зацікавленим сторонам ясно, чітко, зрозуміло формулювати власні кваліфікаційні вимоги і стандарти, наприклад, освітянам – освітні результати та стандарти, роботодавцям – професійні вимоги та стандарти, і співвідносити й узгоджувати їх через рамку кваліфікацій. Такого добору можна досягти шляхом синтезу

наборів компетентностей обох кваліфікаційних метарамок. Тут за основу слід узяти описувачі РК ЄПВО (так звані Дублінські дескриптори), що складаються із: знань і розуміння; застосування знань і розуміння; формування суджень; комунікації; здатності до подальшого навчання, розвитку [27]. Ці дескриптори за складом є більш системними і повніше та точніше відображають основні компоненти людської діяльності, тобто мають краще і емпіричне, і теоретичне обґрунтування [4; 8]. Цього не можна сказати про описувачі ЄРК НВЖ (знання; уміння; компетентність у смислі відповідальності та автономності, тобто самостійності). Ураховуючи, що “знання і розуміння” та “застосування знань і розуміння” РК ЄПВО [27] еквівалентні відповідно “знанням” та “умінням” у тлумаченні ЄРК НВЖ [26], доповнення Дублінських дескрипторів РК ЄПВО компонентою самостійності (відповідальності та автономності) ЄРК НВЖ дає змогу отримати досконалий набір елементарних (канонічних) компетентностей, особливо важливий, як виявляється, для опису докторських кваліфікацій, і який становить основу розширених Дублінських дескрипторів.

При розробленні НРК, крім оптимізації складу дескрипторів кваліфікаційних рівнів, слід також вдосконалити рівневу структуру таким чином, аби вона охоплювала всі реально існуючі кваліфікації, зокрема так звані докторські кваліфікації, чого не забезпечують РК ЄПВО і ЄРК НВЖ. Справді, при зіставленні двох метарамок найвищий (четвертий) рівень першої рамки ставлять у відповідність також найвищому (восьмому) рівню другої рамки. Суперечність виявляється при визнанні того, що де-факто і в багатьох випадках де-юре існують дві (перша, нижча і друга, вища) докторські кваліфікації, які беззаперечно істотно різняться між собою за ієрархічним рівнем. Типовими представниками першої докторської кваліфікації є ступінь доктора філософії, професійного (профільного) доктора, кандидата наук, а другої – вищий, габілітований доктор, доктор наук [6; 9–19; 23; 31]. Разом з тим найвищий рівень РК ЄПВО і відповідний йому найвищий рівень ЄРК НВЖ ідентифікуються з рівнем доктора філософії як найвищою кваліфікацією [1; 26–29]. У такому випадку виникає проблема пошуку рамкового рівня, що охоплює реально існуючі значно вищі докторські кваліфікації, ніж ступінь доктора філософії. Цю рамкову недостатність можна усунути двома способами. Один з них – визнати кваліфікацію доктора філософії (та йому еквівалентного) не найвищою кваліфікацією, маючи на увазі, що найвищою кваліфікацією насправді є другий докторський ступінь. Інший спосіб – запровадити додатковий кваліфікаційний рівень рамки, що відповідає другій, вищій докторській кваліфікації, так би мовити рівень постдокторської кваліфікації. Але за будь-якого варіанту постає питання опису двох (докторського і постдокторського) суттєво відмінних та фактично існуючих кваліфікаційних рівнів. Певну свободу дій в розв’язанні проблеми надають вище згадані Рекомендації. Зокрема, важливе значення має 14-ий пункт цього документу стосовно того, що Рекомендації не підміняють та не визначають національні кваліфікаційні системи і / або кваліфікації [26: 2].

Отже, НРК у верхній частині своїх рівнів має віддзеркалювати реально існуючі найвищі кваліфікації та їх рівневу організацію. Такими найвищими кваліфікаціями, що надаються в системі освіти, підготовки, слід визнати, як показують міжнародні порівняльні дослідження [9–19], наступні.

Докторські ступені (кваліфікації) першого (нижчого) рівня, загальновідомим і поширеним типовим представником яких є доктор філософії (PhD) або кандидат наук на пострадянському просторі. На цьому рівні відбувається також розщеплення докторських кваліфікацій на дві групи відповідно до їх орієнтації: на 1) загальноакадемічні (загальнонаукові) з методологічною, теоретичною орієнтацією, які представляють згаданий доктор філософії або доктор гуманітарних наук (DLA) тощо, та 2) професійні (профільні) з прикладною орієнтацією – доктор бізнесового адміністрування (DBA), доктор державного управління (DPA), доктор освіти (EdD), доктор медицини (MD) тощо.

Докторські ступені (кваліфікації) другого (вищого) рівня (постдокторські ступені, кваліфікації) – вищий, габілітований доктор, доктор наук.

Докторські ступені (кваліфікації) першого рівня докладно і загалом задовільно описані в РК ЄПВО та ЄРК НВЖ [26; 27]. За наявності двох описів важливо бачити спільні та відмінні їх характеристики. Відповідне співставлення наведене в табл. 1.

Таблиця 1.

Співставлення описів найвищого кваліфікаційного рівня за РК ЄПВО та ЄРК НВЖ

Базові компоненти Дублінських дескрипторів	Дублінські дескриптори найвищого кваліфікаційного рівня РК ЄПВО	Компоненти найвищого кваліфікаційного рівня за ЄРК НВЖ	Базові компоненти дескрипторів ЄРК НВЖ
Знання і розуміння	Системне розуміння галузі навчання і досконале володіння дослідницькими умінями та методами, пов'язаними з цією галуззю	Знання на самому передовому рубежі галузі роботи або навчання та на стику галузей	Знання (теоретичні і фактичні)
Застосування знань і розуміння	Здатність замислити, спланувати, здійснити і застосувати суттєвий процес досліджень з науковою достовірністю. Зробили через оригінальне дослідження внесок, який розширює межі знань шляхом розроблення предмета дослідження та заслуговує певної національної або міжнародної реферованої публікації	Найбільш передові та спеціалізовані уміння і методи, включаючи синтез та оцінювання, необхідні для розв'язання критичних проблем у дослідженні та/або інновації і розширення та перегляду існуючих знань чи професійної практики	Уміння (застосування знань)
Формування суджень	Здатні до критичного аналізу, оцінювання і синтезу нових та складних ідей		
Комунікація	Можуть спілкуватися з колегами, широким академічним співтовариством і суспільством у цілому у сфері свого досвіду	–	–
Здатність для подальшого навчання, розвитку	Зможуть сприяти в академічному і професійному контекстах технологічному, соціальному та культурному прогресу суспільства, заснованому на знаннях	–	–
		Демонстрація значимого авторитету, новаторства, самостійності, академічної і професійної цілісності, сталої відданості продукуванню нових ідей або процесів на передньому краї робочого або навчального контексту, включаючи дослідження	Компетенція (відповідальність і автономність)

Проте постдокторські кваліфікації не дістали такого детального опису, хоча в літературі зазначаються характеристичні ознаки цього кваліфікаційного рівня, що значно підвищують його над попереднім докторським рівнем. Серед таких ознак найвищих (постдокторських) кваліфікацій насамперед такі:

- для здобуття потрібна наявність ступеня першого докторського рівня (доктора філософії, професійного, профільного доктора тощо);
- є необхідною умовою для зайняття посади постійного викладача (професора) та самостійного дослідника в провідних університетах;
- вимагають суттєво вагомішого оригінального внеску в приріст знань;
- потребують підготовки узагальнюючої кваліфікаційної роботи – дисертації;
- підготовка індивідуалізована, позбавлена зайвого регулювання;
- часто відповідна підготовка певною мірою формалізована (має конкурсний вступ, визначену кількарічну тривалість, відбувається під наглядом консультанта за індивідуальною програмою й інше).

Якщо за Болонською класифікацією докторські програми першого (нижчого) рівня відносять до третього циклу вищої освіти і відповідних докторантів характеризують як дослідників-початківців, то інколи постдокторські програми інтерпретують як четвертий цикл ЄПВО, а докторантів цих програм називають дослідниками-професіоналами.

З огляду на вищезазначене описати докторський і постдокторський кваліфікаційні рівні розширеними Дублінськими дескрипторами можна так, як показано в табл. 2 і 3.

Таблиця 2.

Опис першої докторської кваліфікації розширеними Дублінськими дескрипторами

Рівень кваліфікації	Опис кваліфікації як демонстрації переліку кваліфікаційних ознак (здатностей або компетентностей)	Кредити ECTS [20]
8-й рівень за ЄРК НВЖ (третій цикл вищої освіти, 4-й рівень РК ЄПВО)	(1) Комплексне знання і розуміння напряду підготовки та майстерне володіння методикою дослідницької роботи. (2) Осягнення, розроблення, реалізація та адаптація істотного дослідження з науковою повнотою та цілісністю. Здійснення на основі власного оригінального дослідження внеску, який розширює і поглиблює межу знань через суттєвий обсяг роботи, окремі частини якої рекомендовані до публікації в країні та за кордоном. (3) Критичний аналіз і синтез, оцінювання складних ідей. (4) Спілкування з рівними собі, великою фаховою спільнотою та широким загалом у галузі спеціалізації. (5) Очікувана здатність сприяти втіленню в академічному і професійному контекстах технологічних, суспільних, культурних досягнень в інформаційному суспільстві. (6) Певна самостійність (відповідальність і автономність) у реалізації освітньої, дослідницької, інноваційної діяльності.	Типово включає 180-240 кредитів

Таким чином, подолання проблем розроблення і реалізації національної кваліфікаційної рамки взагалі, у частині найвищих кваліфікаційних рівнів зокрема, потребує чіткої класифікації кваліфікацій, обґрунтування адекватного переліку базових компонентів дескрипторів та їх конкретизації стосовно докторських і постдокторських рівнів освіти.

Опис другої докторської (постдокторської) кваліфікації розширеними Дублінськими дескрипторами

Рівень кваліфікації	Опис кваліфікації як демонстрації переліку кваліфікаційних ознак (здатностей або компетентностей)	Кредити ECTS [20]
9-й рівень (постдокторський рівень, цикл)	<p>(1) Цілковите системне, всебічне і міждисциплінарне знання і розуміння на пряму підготовки та володіння методологією дослідницької діяльності у сфері наукового інтересу та суміжних областях.</p> <p>(2) Використання отриманих знань і розуміння для інноваційного розв'язання крупних теоретичних і практичних проблем на основі фундаментального підходу, відкриття і/або використання загальних законів світобудови та їх специфічного прояву в конкретних природних, суспільних, культурних контекстах, а також для перспективного передбачення і довгострокового прогнозування цивілізаційного розвитку.</p> <p>(3) Формування довершених авторитетних й переконливих суджень щодо проблем, їх причин та шляхів розв'язання, що мають пріоритетне значення для розвитку людства.</p> <p>(4) Вільна й продуктивна фахова комунікація на будь-якому рівні у сфері діяльності та суміжних областях.</p> <p>(5) Досконала здатність для безперервного і стійкого саморозвитку.</p> <p>(6) Повна самостійність (відповідальність і автономність) і лідерство в реалізації освітньої, дослідницької, інноваційної діяльності.</p> <p>Здатність самостійно організовувати, спрямовувати, очолювати дослідницькі колективи, наукові школи, керувати підготовкою фахівців з наданням кваліфікацій на всіх, включаючи найвищий, кваліфікаційних рівнях.</p>	Типово включає 180 кредитів інформальної освіти та 180 кредитів формальної підготовки

ЛІТЕРАТУРА:

1. Болонский процесс: европейские и национальные структуры квалификаций (кн.-прил. 2) / Под науч. ред. д-ра пед. наук, проф. В. И. Байденко. – М.: Исслед. центр проблем качества подготовки специалистов, 2009. – 220 с.
2. Збірник нормативно-правових актів щодо взаємного визнання документів про освіту, наукові ступені та вчені звання / Уклад.: В. Д. Шинкарук, Р. В. Бойко, К. М. Левківський, З. І. Логвин, Н. Л. Губерська; За заг ред. І. О. Вакарчука. – К.: Знання, 2008. – 199 с.
3. Луговий В. І. Запровадження рамок кваліфікацій вищої освіти в Сполученому Королівстві: досвід для України / В. І. Луговий, Ж. В. Таланова // Вища освіта України: теорет. та наук.-метод. часоп. – Рівне: [б. в.], 2010. – № 3. – Дод. 1. – Т. 1. – С. 7–18. – Темат. вип. “Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології”.
4. Луговий В. І. Застосування системного підходу до визначення компетентностей як основи кваліфікацій / В. І. Луговий, О. М. Слюсаренко // Вища освіта України: теоретичний та науково-практичний часопис / [за ред. В. І. Лугового, М. Ф. Степка]. – К.: Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2010. – № 1. – додаток 1. – Тематичний випуск: „Наука і вища освіта: технології взаємодії”. – 284 с. – С. 151–159.
5. Луговий В. І. Компетентності та компетенції: поняттєво-термінологічний дискурс / В. І. Луговий // Вища освіта України. – № 3 (додаток 1). – 2009 р. – Тематичний випуск „Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології”. – К.: Гнозис, 2009. – 630 с. – С. 8–14.

6. Луговий В. І. Національна рамка кваліфікацій: розуміння і реалізація / В. І. Луговий, Ж. В. Таланова // Проф.-техн. освіта. – 2010. – № 1. – С. 5–9.
7. Національний класифікатор України: Класифікатор професій. ДК 003: 2005 / Держспоживстандарт України. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 544 с.
8. Слюсаренко О. Структура та компонентний склад, показники і критерії оцінювання професійної компетентності державного службовця як основи його кар'єрного розвитку / О. Слюсаренко // Вісн. НАДУ. – 2006. – № 2. – С. 123–132.
9. Таланова Ж. В. Болонська інтеграція докторської підготовки: редукція чи розвиток для України? / Ж. В. Таланова // Вища шк. – 2010. – № 7-8. – С. 96–107.
10. Таланова Ж. В. Докторська освіта в Канаді / Ж. В. Таланова // Вища освіта України: теорет. та наук.-метод. часоп. – Рівне: [б. в.], 2010. – № 3. – Дод. 1. – Т. 3. – С. 500–510. – Темат. вип. “Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології”.
11. Таланова Ж. В. Докторська підготовка в країнах високорейтингових університетів – США і Сполученому Королівстві / Ж. В. Таланова // Науковий вісник Волинського нац. ун-ту ім. Лесі Українки / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки; гол. ред. І. О. Смолюк. – Луцьк: ВНУ, 2010. – Вип. 13. – С. 173–179. – (Серія: Педагогічні науки).
12. Таланова Ж. В. Докторська підготовка в світі та Україні / Ж. В. Таланова. – К.: Міленіум, 2010. – 476 с.
13. Таланова Ж. В. Одно-, двоетапна і змішана моделі третього (докторського) циклу вищої освіти країн ОЕСР / Ж. В. Таланова // Нові технології навчання: зб. наук. пр. / Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – К.: [б. в.], 2009. – Ч. 1. – С. 101–106. – Спец. вип. № 59.
14. Таланова Ж. В. Організація докторської підготовки у вищій школі Австралії та Нової Зеландії / Ж. В. Таланова // Вища освіта України: теорет. та наук.-метод. часоп. – К.: Гнозис, 2009. – № 3. – Дод. 1. – С. 606–611. – Темат. вип. “Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології”.
15. Таланова Ж. В. Підготовка фахівців на найвищому освітньому рівні в Республіці Білорусь, Республіці Вірменія, Республіці Таджикистан, Киргизькій Республіці та Російській Федерації / Ж. В. Таланова // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка / Черніг. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка; гол. ред. М. О. Носко. – Чернігів: ЧДПУ, 2010. – Вип. 76. – С. 343–348. – (Серія: Педагогічні науки).
16. Таланова Ж. В. Про співвідношення кваліфікацій доктора філософії, профільного доктора та вищого доктора: аналіз світової практики / Ж. В. Таланова // Вища освіта України: теорет. та наук.-метод. часоп. – Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2010. – № 1. – Дод. 1. – С. 239–248. – Темат. вип. “Наука і вища освіта: технології взаємодії”.
17. Таланова Ж. В. Реалізація компетентнісного підходу в докторській підготовці: європейський досвід / Ж. В. Таланова // Педагогіка і психологія. – № 3 (64). – 2009. – С. 90–98.
18. Таланова Ж. В. Трансформація підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації в Україні в процесі реформ упродовж 1987–2008 років: досвід для сьогодення / Ж. В. Таланова // Педагогіка і психологія творчої особистості: проблеми і пошуки: зб. наук. пр. / редкол.: Т. Сущенко (голов. ред) та ін. – Запоріжжя: [б. в.], 2009. – Вип. 54. – С. 420–429.
19. Таланова Ж. В. Освітні та професійні кваліфікації в національній кваліфікаційній системі на найвищому рівні освіти / Ж. В. Таланова // Безперервна професійна освіта в контексті європейської інтеграції: теорія, досвід, прогноз: зб. наук. ст. методологічного семінару, 17 березня 2010 р.: у 2 ч. / [за ред. В. І. Лугового, Н. Г. Ничкало]. Ч. 1. – К.: Педагогічна думка, 2010. – 206 с. – С. 173–181.
20. ECTS Users' Guide. – Brussels, 6 February 2009. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/education/pub/pdf/higher/ectsguide_en.pdf
21. Education at a Glance: OECD Indicators – 2010 Edition. – Paris: OECD Publications, 2010. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/document>.
22. International Standard Classification of Education. ISCED, 1997 / UNESCO. – Режим доступу: www.uis.unesco.org/en/pub/pub.
23. International Standard Classification of Education (ISCED) 2011 – Draft. For Global Consultation, June – October 2010. UNESCO Institute for Statistics. – Режим доступу: www.iscedconsultation.uis.unesco.org/.
24. International Standard Classification of Occupations, 2008 (ISCO–08) – draft structure. – Режим доступу: <http://unstats.un.org/unsd/class/intercop/expertgroup/2007/AC124-12.PDF>.

25. International Standard Classification of Occupations. ISCO–88. – Режим доступу: <http://www.ilo.org/public/english/bureau/stat/class/isco.htm>.
26. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on the establishment of the European Qualifications Framework for lifelong learning (Text with EEA relevance) // Official Journal of the European Union, 6.5.2008. – P. 111/1–7.
27. Shared ‘Dublin’ descriptors for Short Cycle, First Cycle, Second Cycle and Third Cycle Awards. – Режим доступу: http://www.uni-due.de/imperia/md/content/bologna/dublin_descriptors.pdf.
28. The European Qualifications Framework for Lifelong Learning (EQF). – Режим доступу: http://ec.europa.eu/dgs/education_culture.
29. The Qualifications Framework for European Higher Education Area. – Режим доступу: <http://www.ond.vlaanderen.be/>.
30. Turning Education Structures in Europe. – Режим доступу: <http://tuning.unideusto.org>.
31. Understanding the Key Revisions in the International Standard Classification of Education (ISCED 2011). UNESCO Institute for Statistics. – Режим доступу: www.uis.unesco.org/.

Таланова Ж.В.

**СТРУКТУРА И СОСТАВ ДОКТОРСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ: РЕАЛЬНЫЙ
И РАЦИОНАЛЬНЫЙ ПОДХОДЫ К ФОРМИРОВАНИЮ НАИВЫСШИХ УРОВНЕЙ
НАЦИОНАЛЬНОЙ РАМКИ КВАЛИФИКАЦИЙ**

В статье анализируются трудности разработки и реализации национальной квалификационной рамки в части наивысших (докторских и постдокторских) квалификаций. Приводятся критерии классификации квалификаций вообще, докторских и постдокторских квалификаций в частности. Обосновано оптимальную структуру наивысших уровней национальной рамки квалификаций и оптимальный состав соответствующих дескрипторов, осуществлено описание докторского и постдокторского квалификационных уровней.

Ключевые слова: рамка квалификаций, уровни квалификаций, дескрипторы квалификаций, докторские и постдокторские квалификации.

Talanova J.V.

**THE STRUCTURE AND CONTENT OF DOCTORAL EDUCATION: REALISTIC
AND RATIONAL APPROACH TO THE NATIONAL QUALIFICATIONS FRAMEWORK
FORMING OF THE HIGHEST LEVELS**

Difficulties of National Qualifications Framework development and implementation with regard to the highest (doctoral and postdoctoral) qualifications are analyzed. Criteria of qualifications classification in general and doctoral and postdoctoral qualifications in particular are produced. Optimal structure of the highest levels of National Qualifications Framework and optimal composition of appropriate descriptors are proved, doctoral and postdoctoral qualifications levels are described.

Key words: qualifications framework, qualifications levels, qualifications descriptors, doctoral and postdoctoral qualifications.

УДК 37.013

Фатєєва К.В.

**ОСОБЛИВОСТІ РОДИННОГО ВИХОВАННЯ БОРИСА
ТА ОЛЕНИ НІКІТІНИХ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ СТОЛІТТЯ)**

Стаття розкриває особливості родинного виховання сім'ї Нікітіних та його вплив на розвиток творчої, фізично-розвинутої, інтелектуальної особистості.

Ключові слова: сім'я, родинне виховання, ранній розвиток особистості.